



**Ольга
Ляшко**

**Зберігач фондів
Національного
заповідника «Глухів»**

Давньоруські прикраси Глухова

Археологічні дослідження, проведені Національним заповідником «Глухів», підтверджують той факт, що жінки, які здавна населяли нашу місцевість, були неабиякими модницями. Вони намагалися оточити себе красивими речами, адже схильність до цього закладена в них самою природою. Намагаючись якнайзручніше улаштувати свій побут, вони не забували дбати і про свою зовнішність, роблячи її ще привабливішою.

Зазирнувши в історію, стає зрозумілим, що у первісної людини функцію прикрас виконували зуби тварин. Згодом з'явилася можливість виробляти прикраси з мушлі та дерева. З розвитком цивілізації виникає ювелірне виробництво. Майстрів-ювелірів називали ковалями по золу, сріблу і міді. З їх майстерень виходили вишукані предмети церковного вжитку, елементи оздоблення одягу і кінської зброї, різноманітні прикраси.

Старовинні прикраси виготовлялися зі скла (монохромне, поліхромне), металу (золото, срібло, різні сплави кольорових металів), глини (фарфор, фаянс), напівкоштовного каменю, іншої сировини (кальцит, кістки, мушлі та ін.). Їх носили на тілі та одязі, і вони в свою чергу поділялися на прикраси волосся та голови (стрічки, діадеми, шпильки),



Скляне намисто з підвіскою. Фото автора

вушні (сережки, підвіски), шийні (намисто, ланцюжки), грудні (хрестики, фібули, брошки та ін.), ручні (браслети, каблучки, обручки, ланцюжки) тощо.

Майже всі різновиди зазначених прикрас можна побачити у музеї археології Національного заповідника «Глухів». Серед них звертає на себе увагу намисто XI-XII ст. – найпоширеніша нагрудна прикраса того часу, намистини якої виготовлені із зеленого, жовтого і коричневого скла. Намисто має ще бронзову підвіску у вигляді хреста, вписаного в коло. До цікавих експонатів можна віднести і підвіску округлої форми, посередині якої є шов, що розділяє її на дві півсфери: верхня має вушко для підвішування на ланцюжок, нижня оздоблена зерну.

Найбільш уживаною прикрасою давньоруських глухівських красунь були скляні браслети, які постійно трапляються у різних частинах міста. Різноманітні за формою і кольором, вони широко представлені в експозиції музею. Поряд з ними – каблучки і перстень з перегородчастими емалями

та гірським кришталем світлого кольору, неорнаментована сережка кільцеподібної форми, виготовлена з металу сірого кольору.

Зупинившись у статті лише на окремих традиційних різновидах прикрас, все одно дістаєшся висновку, що завдяки їм жінки у різні часи мали можливість максимально підкреслювати свою індивідуальність, обирати власний стиль, щоденно змінюватися, одним словом – бути неповторними, чарівними і прикрашати довколишній світ.

Календар пам'ятних дат

01.09. - 45 років від дня смерті М.Г.Баришева (1923-1965) – Героя Радянського Союзу, уродженця м.Глухова

07.09. - 135 років від дня народження О.І.Мурашка (1875-1919) – українського живописця, уродженця м.Глухова

28.09. - 185 років від дня смерті Д.С.Бортнянського (1751-1825) – композитора, хорового диригента, уродженця м.Глухова

30.09. - 135 років від дня народження С.М.Сергєєва-Ценського (1875-1958) – російського письменника, випускника Глухівського учительського інституту

03.10. - 75 років від дня смерті М.П.Василенка (1866-1935) – історика, професора, академіка УАН, державного діяча, уродженця Глухівського району

14.10. - День українського козацтва

16.10. - 265 років від дня народження М.С.Березовського (1745-1777) – композитора, уродженця м.Глухова

18.10. - 90 років від дня народження Д.М.Курлука (1920-1944) – Героя Радянського Союзу, уродженця м.Глухова

27.10. - 125 років від дня народження Н.Ф.Городовенка (1885-1964) – хорового диригента, педагога, заслуженого артиста УРСР, випускника Глухівського учительського інституту

У 2010 році виповнюється 605 років від заснування монастиря «Софронієва пустинь»



Жіночі прикраси XII-XIII ст. Фото автора

Юлія
ШИШКІНАНауковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»

Садибний будинок Неплюєвих у Глухові

Після півстолітнього провінційного занепаду, викликаного як адміністративно-територіальною реформою кінця XVIII ст., так і наслідками фатальної пожежі 1784 р., у 60-70-х роках XIX ст. починається архітектурне відродження Глухова. У місті споруджуються резиденції Терещенків, Кочубеїв, Миклашевських, Александровичів, Лютових, Неплюєвих. Останні відомі своєю просвітницькою діяльністю, серед яких особливе місце посідає Микола Миколайович Неплюєв – релігійний мислитель, філософ, педагог, засновник Хрестовоздвиженського трудового братства на Ямпільщині.

Однією із перших архітектурних споруд міста, які з'явилися на початку XIX ст., стала якраз глухівська резиденція Неплюєвих. І в цьому не було нічого дивного, адже представники родини посідали перше місце за кількістю земель у Глухівському повіті (25000 десятин) і мали можливість укладати чималі кошти у муроване будівництво. Будинок, зведений Іваном Неплюєвим – нащадком правителя Малоросії часів імператриці Анни Іоанівни, – був перебудований сином Миколою у 1860-х роках, а від нього перейшов у спадок до Миколи Миколайовича. Розташований у східній частині історичного середмістя на розі Києво-Московської та Інститутської вулиць, він має стильові риси зрілого класицизму і планово-просторову структуру, традиційну для невеликих міських садибних будинків епохи класицизму. Основний прямокутний обсяг, звернений до вул. Києво-Московської, одноповерховий. Бічні крила, звернені у двір, двоповерхові. Планування лицевої частини корпусу первісно було анфіладним з дворядною компоновкою приміщень. Нині це планування змінено внаслідок установа нових



Садибний будинок Неплюєвих. Чоловий фасад. Фото Ю.Москаленка

перегородок та замурування кількох первісних дверей. Тут були вестибуль, зала, вітальня і кабінет господаря. Бічні крила мають коридорне розпланування з однобічним розташуванням кімнат для обслуги.

Чоловий і тильний дворовий фасади симетричні. На чолі це підкреслено трикутним фронтоном по осі, перед яким первісно був пристінний чотириколонний портик головного входу, розібраний у 1860-х роках та перенесений на східну частину фасаду. Завдяки кріпкам фасад має тривісну композицію. Це підкреслено арковою формою вікон центральної кріпки і горизонтальними аттиками, які колись підносились над бічними одновіконними кріпками (нині аттики утрачені).

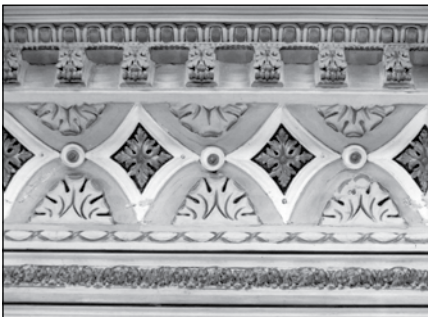
Декор вуличних фасадів різниться від декору дворових. Це пов'язане з перебудовами 1860-х років. Дворові фасади в цілому збереглися. Середня частина основного обсягу виділена високими арковими вікнами з профільованими архівольтами. Середне з них первісно було дверима, що вели на терасу. Решта вікон прямокутні, з тягнутим профільованим наличником і трикутними сандриками. Вікна верхнього поверху бічних крил мають пропорції «лежачого квадрату», облямовані тягою, підвіконні полочки. Стіни бічних крил розчленовані пілястрами тосканського ордеру і увінчані типовим класицистичним карнизом з великим виносом верхньої плити. Дисонансом виглядає міжповерховий зубчастий карниз

бічних крил і декор підвіконних ніш, що є результатом перебудов.

Вуличні фасади мають багатший декор. Чітко виділено ступінчастий цоколь і повний антаблемент стіни членують канельовані пілястри тосканського ордеру. Прямокутні вікна мають розвинені наличники з трикутними сандриками, карнизна підвіконна полочка з підвіконною нішею декорована фільонками. Фасади мають традиційне для класицизму пофарбування: цоколь сірий, тло стіни жовте, деталі білі.

Декор інтер'єру значною мірою зберігся: скульптурне декоративне ліплення стель із рослинними мотивами, профільовані тяги, білі кахляні печі й каміни. На початку XX ст. за проектом художниці Гульової для цього будинку були виготовлені меблі у стилістиці віденської сецесії, але вони не збереглися.

Микола Миколайович Неплюєв був ще і відомим колекціонером. У його глухівському будинку зберігалася велика кількість старовинного живопису, меблів, порцеляни та інших творів декоративно-ужиткового мистецтва. У 1906 році тут відбулась спеціальна виставка, на якій експонувалися твори видатних майстрів і початківців: зразки саксонської порцеляни, бронзові статуєтки роботи Лансере, старовинні мініатюри та силуети, посуд фабрики Миклашевських. Виставка відкрила шлях у творче майбутнє засновнику української художньої графіки, професору,

Декор інтер'єру садиби Неплюєвих.
Фото Ю.Москаленка

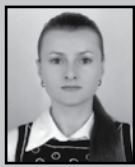
ректору Української академії мистецтв Г.І. Нарбуту. Ось як про неї згадував відомий український історик, мистецтвознавець, музеєзнавець Федір Ернст: «Це було у великому будинкові місцевого аристократа, відомого фундатора «Воздвиженського братства» М.М. Неплюєва. Багато умебльований, з прекрасними старовинними портретами з роду Неплюєвих, серед яких було декілька першорядних речей, він стояв завжди порожній, з завішаними шторами й чохлами на меблях та люстрах. До Неплюєва й звернулися організатори виставки. В чотирьох чи п'яти кімнатах та залах глядач, крім оздобу

самого будинку, міг ознайомитись із творами Айвазовського, Яблочкіна, деякими прекрасними акварельними портретами та мініатюрами з місцевих поміщицьких домів. Ось до участі в цій виставці притягли й Нарбута». Малюнки юного Георгія до казок «Війна грибів», «Горошеня», «Снігуронька», «Кошій Безсмертний» особливо привабили увагу глядачів і принесли автору чималий гонорар.

Неплюєвські будинки у Глухові, Чернігові, Ямполі загальною вартістю понад 1 млн. 750 тис. крб. Микола Миколайович заповів Хрестовоздвиженському трудовому братству. Після подій Української революції 1917-1921 рр. у

жовтні 1925 р. виїзна сесія Верховного суду УРСР у м. Глухові засудила членів братства на різні терміни ув'язнення із заборонаю проживання на території Глухівського округу.

У будинку Неплюєвих 3 січня 1918 р. відбувся перший повітовий з'їзд Рад Глухівщини, на якому було обрано представників до складу військово-революційного комітету і призначено головою ревкому В.О. Циганка. 1957 р. на фасаді будинку установили мармурову меморіальну дошку (0,4 х 0,3 м) з написом про ці події. У наш час в будинку розміщується Глухівська районна державна адміністрація та районна рада.



**Надія
ЯЩИК**

**Реставратор
Національного
заповідника «Глухів»**

Ткане полотно

На землях України люди з глибокої давнини займалися ткацтвом для виготовлення побутових речей, одягу, рушників тощо. Наші предки з шаною ставилися до того, що дає їм природа, тому і в ткане полотно вкладали глибокий зміст.

Власне полотно, навіть без вишивки, за висловом відомого сучасного дослідника народної культури Сергія Верговського, має декілька рівнів святості. Перший рівень – прядіння ниток із конопель чи льону, їх скручування. Ниточка по всій своїй довжині має контакт із енергетикою людини, насичуючись нею від трьох основних енергетичних меридіанів пальців, якими зрештою християни наносять хресне знамення.

Після того, як достатньо напружено ниток, до роботи приступає ткач. Ця професія здавна асоціювалася з іпостассю Творця, котрий тче канву Життя. При цьому полотно дійсно уособлює собою живу тканину долі, де ниточка з човника, перебігаючи поміж основою, у безперервному коливальному русі то наліво, то направо, створює дорогу. Сама прямокутна форма полотна, що відрізається від сувою для рушника, становить другий рівень святості. Прямокутник, так само як і квадрат, ромб, коло належить до сакральних геометричних фігур.

Третій рівень складає хрещате переплетіння ниток у полотні. Саме через цю особливість полотно так шанувалось і використовувалось як крижмо та саван. Водночас, окрім хрестиків,

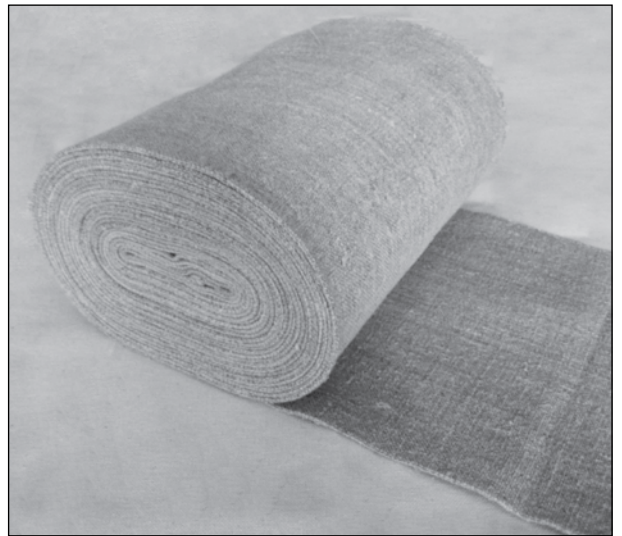
полотно складається з безлічі квадратиків, віконечок, які також, як ми тільки що зауважили, належать до священних знаків світу.

Четвертий рівень святості складає форма сувою, в який скручується готове полотно, рушник. Це спіраль – одна з найпоширеніших форм існування живої матерії. Рушник-сувій постає моделлю Світу.

До п'ятого рівня можна віднести білий колір полотна. Вибілювання, яке проходило на відкритому просторі в природі, являло собою магічний процес. Білий колір – священний колір наших предків, котрі завжди обожнювали і поклонялись Сонцю, Вогню, білили свої хати ззовні і всередині, любили одягатись у біле вбрання.

Звичайно, пройшовши такі етапи творення, полотно набувало унікальних властивостей, а одяг, пошитий з нього, захищав не тільки тіло, а й душу.

У фондах Національного заповідника «Глухів» зберігається сувій домотканого полотна. Його, як і кілька інших речей, пов'язаних із ткацтвом, подарували заповіднику жителі села Полошки. Бабуся розповіла, що це полотно ткала щеїмати. Отже виходить, що йому майже сто років. Воно виткане



*Домоткане полотно з фондів
Національного заповідника «Глухів». Фото автора*

з конопляних ниток простим хрещатим переплетенням із безліччю віконечок, скручене у сувій по спіралі, має сірий природний колір. Сувій, напевно, не дочекався своєї черги на вибілювання. Та все одно, беручи його в руки, дійсно відчуваєш якусь особливу енергетику.

У відповідь на запитання, втратило людство в порівнянні з минулим і сучасним чи віднайшло, можемо з упевненістю сказати, що втратило. Сучасні синтетичні тканини, які широко використовуються для виготовлення різноманітних виробів, унаслідок своєї дешевизни навіть не мають достатніх фізико-хімічних властивостей, щоб захистити тіло людини (що вже казати про душу!).

Игорь
СБИТНЫЙКраевед
г. Глухов

Улицы родного города ГЛУХОВА

Киево-Московская улица

С запада центральная улица города начинается с Киевских крепостных ворот, построенных в XVIII в. по проекту архитектора Андрея Квасова. До пожара 1748 г. от них шла прямая улица на Соборную площадь. На фото видно, что ворота строились по направлению к Николаевской церкви, стоящей на площади. Такой неприглядный вид ворота имели в довоенное и послевоенное время. Перед войной вследствие аварийности их даже закрыли для проезда транспорта, а они пережили бомбежку, и под ними прошли сотни, если не тысячи тяжелых танков.

Первый раз Киевские ворота отреставрировали в начале пятидесятых годов, второй раз – в 1992 г. и последний – в начале XXI в.

Известно, что в XVIII в. Глухов неоднократно страдал от пожаров, после которых при застройке изменялась планировка улиц. Так после очередного сильного пожара согласно указа Сената от 28.06.1748 г. архитекторами Иваном Мергасовым и Андреем Квасовым был разработан проект застройки города. В его основу был положен римский принцип градостроения, состоящий в том, что две основные дороги пересекались под прямым углом в административном центре, а главные улицы, четко ориентированные на восток-запад и север-юг, вели к воротам, расположенным по двое на общей оси.

Прежде чем в 2003 г. улице вернулось прежнее название, Киево-Московская меняла его несколько раз: Мостовая, Большая Мостовская, Киево-Московская, Советская, Сталина, снова Советская. Изменялась и ее протяженность: вначале от Киевских до Московских ворот (перекресток с пл. Рудченко), позже до «водотечи», а в 70-х годах XX ст. её ещё раз удлинити за счёт ул. Вокзальной, которая шла от «водотечи» до железнодорожного вокзала.

Отрезок от Киевских ворот до переулка Шолом Алейхема (между Киево-Московской и Пожарным переулком) был заселён в основном представителями еврейской национальности. Здесь стояли дома Лапиных, Конвисера, Мясежника, Шапиро (в войну сгорел). Еврейские дети обучались в еврейской школе (хедере), находившейся вблизи в



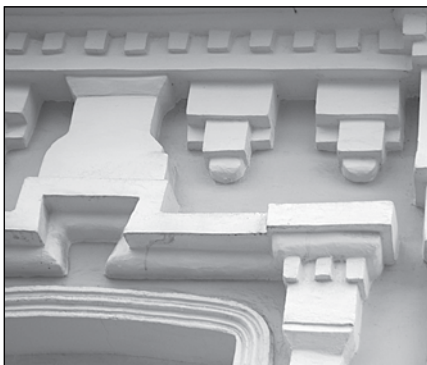
Киевские крепостные ворота в послевоенное время. Фото автора

Пожарном переулке.

На месте дома № 59 стояла двухэтажная синагога с позолоченным куполом. В её здании в 30-х годах располагался государственный архив. В начале сентября 1941 г. наши войска, отступая, были вынуждены его сжечь вместе с синагогой. Архив горел очень долго, и целую неделю с неба сыпался пепел в виде черных листочков.

Частные дома, построенные в Глухове зажиточными людьми, были в основном одноэтажными деревянными, облицованными кирпичом, или полтораэтажными с кирпичным полуподвалом, деревянным верхним этажом, облицованным кирпичом, и обязательно с парадным входом. Дома отличались оригинальными фасадами, карнизами, кирпичным узором, окнами. Глуховские дома нельзя перепутать, например, с путивльскими. Они имеют другой орнамент, размеры окон и переплеты рам.

Наглядными примерами этому могут служить дом на углу Киево-



Глуховский каменный стиль

Московской и Вознесенской улиц, в которой находится межбольничная аптека, и дом, в котором располагается контора «Теплосети», но в них не сохранены парадные входы. После национализации многие из таких домов стали многоквартирными. При их ремонте ремконтора снимала облицовку с декором и просто штукатурила деревянные стены. В народе говорили, что дом становился похожим на «шутую корову» (т. е. без рогов).

Наместе перешнегопятиэтажного дома № 55 находилось здание, в котором работала «валушная», где изготавливали валенки, войлок. Рядом, в районе автобусной остановки, стоял дом, где располагался магазин и контора общества охотников и рыболовов.

На месте магазина «Динамо» в 2-х этажном доме на I этаже была чайная «Райпотребсоюза», на II этаже – пошивочная мастерская «Индопошив».

До войны в южной части перекрёстка Киево-Московской с ул. Терещенков стояло одноэтажное длинное здание типографии, обращённое своим главным фасадом на ул. Терещенков. В 1941 г. оно было сожжено отступающими частями Красной Армии.

Почему-то во многих источниках встречается информация, что колокольня Троицкого собора и сам собор также располагались на углу этих улиц. Если внимательно рассмотреть старые снимки, можно увидеть, что пятиярусная колокольня стояла там, где сейчас находится вход в районную библиотеку, а сам собор – в районе автовокзала. Его снесли в 1962 г.,

несмотря на то, что он был памятником архитектуры и находился под охраной государства, о чем гласила чугунная плита, установленная на одном из его фасадов. Колокольню разобрали в 30-х годах. Мальчишкой я ходил смотреть, как рабочие по дощатым лоткам спускали с высоты кирпич на землю. С собором так не получилось, хотя планировалось после его разборки направить стройматериал на нужды колхозов им. Ленина и «Рассвет». Сначала храм пробовали разбирать вручную, потом били металлической болванкой – раствор не отставал от кирпича. Тогда вызвали подрывников из Баничского карьера. Они пробурили в стенах шурфы и заклали взрывчатку. Собор взрывали по частям много раз, но даже при соблюдении всех строжайших мер безопасности в новопостроенном кинотеатре и магазинах вылетали стекла. Стены у основания были мощные, более 2 м толщиной. Видно, что собор и колокольню строили по разным технологиям.

Вход в собор за православной традицией был устроен на западном фасаде со стороны Троицкого переулка, который начинался от Соборной площади и шел в северном направлении (теперь оставшаяся часть переулка – улица Ушинского). На пересечении Троицкого переулка с Киево-Московской улицей на месте построенного пятиэтажного

дома № 36 стояла аптека Воловика, ставшая со временем госаптекой. В этом здании она была до конца 60-х годов.

Рядом с аптекой в двухэтажном здании оригинальной архитектуры на первом этаже находился продовольственный магазин, на втором – клуб горторга. Далее шёл дом помещика П.П. Лютова, владевшего большими рыбными промыслами на Волге. Это архитектурное украшение города после перестройки потеряло очень многое: карнизы, эркер, фронтоны и другие элементы декора. В гражданскую войну в нем находилась деникинская контрразведка и военно-полевой суд, с 1921 г. – клуб комсомола, клуб мукомолов, на первом этаже – районная библиотека. После войны здание передали Дому пионеров. Сейчас здесь работает эстетический отдел городского Центра детского и юношеского творчества. Благодаря П.П. Лютову, увлекавшемуся фотографией, мы можем видеть на старых снимках Глухов конца XIX ст.

Путешествуя далее по современной Киево-Московской, останавливаемся возле магазина «Стиль». Когда-то это был центральный гастроном, а ещё ранее, до войны, в старом двухэтажном здании, где коридоры имели потолки с кирпичными сводами, размещался рабфак сельскохозяйственного института. В годы оккупации немцы устроили здесь продовольственный склад. В 1943 г., спасаясь бегством и не успев вывезти продовольствие, они подожгли здание.

Магазин «Стиль» примыкает к памятнику архитектуры «Уездное земство и годская дума», в котором сейчас находится профессионально-педагогический колледж Глуховского национального педуниверситета им. А. Довженко. Корпус бывшей городской думы вытянут вдоль «стометровки», корпус уездного земства – вдоль площади Рудченко. Оба они являются редкими памятниками гражданской архитектуры начала XX в., и каждое из них имеет свои стилистические особенности. Построено здание на фундаментах второй Малороссийской коллегии, сгоревшей в пожаре 1784 г. В архитектуре обеих корпусов выражено стремление местного самоуправления к возрождению былой славы столичного гетманского Глухова.

После революции здесь располагались различные организации. В гражданскую войну здание уездного



Сохранившиеся витрины в здании уездного земства. Фото автора

земства называлось Домом Советов, а с начала 30-х годов прошлого столетия и до июля 1941 г. его отдали под учебный корпус пятигодичного сельхозинститута. Сразу же с начала войны и до эвакуации в конце августа 1941 г. в аудиториях был развернут военный госпиталь № 1957.

В 1943 г. огонь со здания рабфака перекинулся на здание госдумы, которое позже все сгорело. Распространению огня на здание земства помешал высокий брандмауэр. После восстановления в этих двух корпусах располагалось профтехучилище.

При строительстве корпуса уездного земства между вторым и третьим этажами из выточенных кирпичей на стены были нанесены большие рельефные надписи: «Телефонная станция» (на северном крыле, выходящем на Киево-Московскую улицу) и «Библиотека» (на южном). Действительно ли там, где были надписи, находились именно эти учреждения – сказать сложно, но можно точно утверждать, что библиотека была при сельхозинституте в южном крыле. При бомбежках надписи частично пострадали, но ремонтируя здания, их не стали восстанавливать и срубили. И сейчас ещё можно распознать буквы, если яркие солнечные лучи освещают их месторасположение.

На первом этаже корпуса земства в северном и южном крыле располагались магазины с огромными витринами, застекленными сплошным, без оконных переплетов, толстым бемским стеклом. После бомбежек при ремонте большие оконные проемы частично закладывали кирпичом или из одной витрины делали два окна. В первоначальном виде сохранились только две витрины на углу «стометровки» и площади Рудченка, но с переплетами рам. Здесь когда-то был оружейный магазин Гафта.

Продолжение в следующем номере



Колокольня Троицкого собора на Киево-Московской улице. Фото нач. XX ст.



В истории евреев Дальнего Востока первой половины XX в. Авраам Кауфман сыграл исключительную по своему значению роль. Он был руководителем еврейства Харбина в годы его расцвета, с 1937 г. – председателем Национального совета евреев Восточной Азии.

Когда Красная Армия в августе 1945 г. заняла Харбин, Кауфман в числе многих других был арестован и вывезен в СССР. Был обвинен в шпионаже и сионистской деятельности и осужден на 25 лет. Освобожден в 1956 «со снятием судимости» и поселен в Караганде. В 1961 г. репатрирован в Израиль, где до последних дней жизни работал врачом в амбулатории, писал мемуары и историю еврейских общин Дальнего Востока.

Воспоминания А.Кауфмана о событиях в Глухове в 1905 г. принёс в редакцию глуховский краевед М.Часницкий. Его отец, родившийся в Харбине в 1912 г., состоял членом еврейской молодёжной организации, возглавляемой А.Кауфманом. В 1937 г. отца М.Часницкого в Москве обвинили в участии в этой «фашистской» организации и расстреляли 22 декабря 1937 г.

1905-й год. Я случайно очутился в Глухове, где живут мои близкие родные. Моя двоюродная сестра просила по дороге в Швейцарию заехать к ним и вместе с ее дочерью поехать в Берн, где она хочет поступить на медицинский факультет. В конце сентября я приехал в Глухов в гости к родным.

Глухов – небольшой в то время город Черниговской губернии, около 15 тысяч жителей. Евреев – до 5 тысяч. Тихий мирный городок. И мирно между собой живут христиане и евреи.

В октябре мы выехали из Глухова. Доехали в тот же день к вечеру до станции Михайловский Хутор, и нам объявляют, что поезд дальше не идет – всеобщая железнодорожная забастовка, но поезд пойдет обратно в Глухов и желающих вернуться туда он доставит. Мы двинулись обратно в Глухов.

17-го октября был объявлен Высочайший манифест, обещавший новое государственное устройство, и уже назавтра, 18-го октября, начались погромы евреев, известные в истории как октябрьские погромы 1905 года, небывалые по размерам и количеству жертв.

Двенадцать дней продолжались эти погромы, охватившие всю черту оседлости, и двадцать четыре города вне черты еврейской оседлости. Гробили и убивали, громили, расхищали еврейское добро в 660 городах и местечках России.

Всего было 690 погромов, так как в некоторых местах погромы были по два раза. В одной Черниговской губернии, к которой относится г. Глухов, было 329 погромов. 18-го октября, назавтра после объявления царского манифеста, повсюду начались шествия, манифестации, контрманифестации, закончив-

Самооборона в Глухове и Бенцион Израэли

шиеся заранее организованными еврейскими погромами.

18-го октября в Глухове в сквере – манифестация. Какой-то студент из Киева выступает с революционной речью о манифесте, царском обмане, лжи самодержавия. Вдруг налетели казаки и нагайками разгоняют толпу. Все разбегаются, прячутся в подворотнях, соседних домах. Слышны кое-где крики: «Все жида, долей жидов!».

Уже приходят к вечеру слухи о еврейских погромах в ближайших к Глухову городах. И в Глухове собираются толпы около полиции, во дворе пожарной команды. Какие-то темные силы, агитаторы науськивают их, направляют на евреев.

В воскресенье в Глухове ярмарка, приезжают крестьяне из окрестных деревень – будет погром. И для мирного крестьянина так заманчиво безнаказанно пожить еврейским добром, обогатиться за счет «богатых евреев», а евреи все богатые...

Еврейское население в тревоге. Евреи бегут к знакомым христианским семьям, просят укрыть их. Кое-кто из богатого класса евреев бежал из города, а большинство попряталось кто где попало. Многих укрыли у себя христиане в своих домах. В окнах выставили икону – христиане, дескать, живут здесь.

В тот же день, не знаю, по чьей инициативе, приступили к организации самообороны из еврейской молодежи. Зажиточные евреи во главе с еврейским писателем Ш. Иш-Гурвич дали деньги и где только могли и сколько могли скупили оружие, револьверы.

Я вступил в самооборону. Нас было человек 35-40 молодежи. Отдельно от еврейской самообороны организовались студенты Глуховского учительского института, христиане, заявившие, что они не допустят погрома евреев. И у них было немного огнестрельного оружия.

Наскоро организованная еврейская самооборона была частью вооружена револьверами, а остальные – железными ножами, брусками, лопатами, кирками и чем попало – всем, чем можно было отразить и нанести удар.

Агитировали приезжие «гастролеры» из Киевской черной сотни. Вечером в субботу, во время вечерней молитвы в церкви, где были наши согладаты из самообороны, нарядившись парубками, говорили между собой о погроме в воскресенье после обедни. Но и речь шла о том, что евреи «крепко вооружены», что у них много оружия, и студенты с ними,

стрелять будут.

Мы были готовы. Наша штаб-квартира была на окраине города в бедном еврейском доме, обитатели коего где-то укрылись. Мы лежали на скамьях, на полу. Пять пар были в обходе. Мы чередовались. Обходили улицы, заглядывали в еврейские дворы. В них темно. Нигде нет света. Все разбежались, взяв с собой лишь ценности.

Я делал обход с одним из глуховских молодых людей, гимназистом 8-го класса. Мы открыли калитку в один из еврейских дворов. Видим – кое-где в окне тусклый свет. Подошли к нему. За столом при тусклом свете свечи сидит старик за «Темаре» и учит, учит, покачиваясь. Мой товарищ по патрулю спросил его в ужасе: «Ребе Яков-Иосиф, почему Вы остались, почему не ушли со всей семьей? Пойдемте, мы проводим вас». В ответ услышали: «Нет!».

В субботу поздно вечером пьяная толпа человек в 50-60 (их угощали водкой во дворе пожарной команды) шла по улицам с песнями, с гиком и криками. Мы все были на постах. Студенты Учительского института заняли всю Московскую (главную) улицу. Полупьяные демонстранты кое-где бросали камни в окна еврейских домов. В ответ на это откуда-то из переулочка раздался выстрел. Толпа демонстрантов разбежалась с криком: «Евреи стреляют!».

Назавтра в церкви крестьяне уверяли, что у евреев много оружия и они будут стрелять. Погрома не было.

Мы провели дня три в самообороне, совмещая обход улиц и еврейских домов. Среди самооборонческой молодежи был один из глуховских молодых людей, Черноморский. Мы лежали на полу и рассказывали, беседовали. Я всего лишь три месяца тому назад был в Базеле на Седьмом Сионистском Конгрессе. Я им рассказывал о конгрессе, о борьбе за Сион против Уганды, о величии и трудностях нашей задачи, о вере в конечное торжество сионистского идеала. Молодежь слушала меня с особенным вниманием.

Когда я через 30 лет встретился в далеком Китае с семьей Черноморских, они мне рассказали, что они из Глухова и их брат Бенцион Израэли, который с 1906 года живет в Палестине и куёт там судьбу еврейского народа, был тогда в Глухове в 1905 году.

Я вспомнил 18-летнего Черноморского, который вместе с нами с небольшой группой еврейской

Продолжение на стр. 7

Продолжение. Начало на стр. 6

молодежи стоял в рядах защитников еврейской чести, жизни и имущества. Перед ним, отдавшим свою жизнь за дело восстановления нашей страны, и тогда, как предо мною, огненными

буквами горели слова Бялика в его «Сказании о погроме»:

Что скажут нам уста?
За что, за что над вами смерть нависла?

Зачем, во имя чье вы пали?

Смерть без смысла,
Как жизнь, как ваша жизнь без
смысла прожита...

Авраам КАУФМАН

Текст подан языком оригинала



**Олександр
МІРОШНИЧЕНКО**

**Науковий співробітник
Національного
заповідника «Глухів»**

Земля частенько дарує дослідникам цікаві знахідки, але щоб розгадати їх таємницю, треба добре попрацювати. Сучасний світ археологічних речей прекрасно вивчений попередниками: досліджені культури, створені класифікатори кераміки, прикрас, зброї. Теперішнім науковцям не важко знайти аналогії та зробити датування, хоча деякі назви предметів викликають сумніви.

Нещодавно до фондів Національного заповідника «Глухів» надійшла бронзова платівка розмірами 6 × 2 см із наскрізним кільцем з одного кінця та загостреним з іншого. Її лицьова сторона орнаментована і має наскрізні отвори та випукле зображення овечої чи баранячої голови. Зворотна сторона не орнаментована, плоска, має дві заклепки, до однієї з яких прикріплена платівка з мідного сплаву.

За допомогою супутнього



Зразок книжкових застібок
на церковній книзі

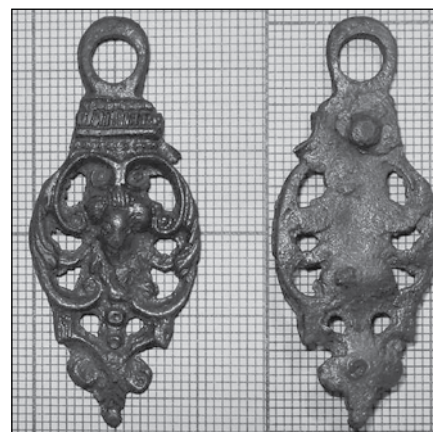
ОВЕЧИЙ «ЗНАК ПОШАНИ»

підйомного матеріалу вдалось установити конкретний часовий проміжок, в якому могла існувати ця річ – друга половин XVIII ст. Розміри та спосіб кріплення натякали на її декоративну функцію. На перший погляд здавалось, що ми маємо справу з накладкою для шкіряних ременів кінської зброї. Але в такому випадку вушко платівки мало б сліди потертості чи деформації, а заклепкове кріплення було б не таким слабким.

Не знайшовши остаточної відповіді в класичних інформаційних джерелах, починаєш її шукати в альтернативних. У сучасному світі комунікаційних технологій неабияку роль відіграє Інтернет. Він дає можливість, не виходячи з дому, візуально вивчати фонди українських та світових музеїв, спілкуватись із дослідниками та обговорювати на форумах цікаві проблеми. Як не дивно, на Інтернет-сторінках було знайдено кілька аналогів глухівської платівки, які датувалися XVI-XVII ст. і атрибутовалися як застібка від книги. Щоб остаточно переконатися у правильності припущень і з'ясувати її функціональні особливості, необхідно було відшукати книгу з ідентичною застібкою.

При вивченні фондової збірки заповідника ми несподівано натрапили на подібну річ. Вона датується XII-XIII ст. і по конфігурації подібна до пізньосередньовічної. Якщо ж більш детально розглянути механізми застібок книг XVII ст., з'ясується, що вони складаються з чотирьох деталей. Дві з виступами кріпляться на титульну сторінку обкладинки, а дві з кільцями, що за допомогою заклепок фіксуються на шкіряних ремнях, – на зворотну. Відразу стає зрозумілим, чому знахідки частин механізму застібок зі зворотного боку обкладинки трапляються частіше. Втратити деталі з виступом можна було тільки разом з обкладинкою чи взагалі з цілою книгою. Щодо деталей з кільцями, то загубити їх набагато простіше, бо шкіряні ремні недовговічні, адже постійне користування книгою приводить до їх розривів. І хоча вона вже не матиме замикаючого механізму обкладинки, але, тим не менш, ще довго слугуватиме людям.

Слід зазначити, що всі фрагменти



Застібка від книги XVII ст.

застібок, інформація про які розміщена в Інтернеті, були однакові по формі та орнаменту. Щодо їх археологічного ареалу, то він досить поширений. Це дає підстави припустити, що книги, оздоблені аналогічними накладками, були у свій час розповсюдженими, популярними, а головне – серійними. Тоді цим характеристиками могла відповідати лише релігійна література. Підтвердженням цьому є і символіка платівки, описана вище. Власне кажучи, вівця являється біблійним героєм. Яків, Мойсей, Давид, які згадуються у Святому письмі, були пастухами овець. Віруючих називають паствою, а того, хто проповідує слово Боже – пастирем. Вівцю, що відбилася від стада, порівнюють із людиною, що зневірилася, із символом віри та жертвоприношенням заради віри. Що ж саме мав на увазі автор, відливаючи платівки з зображенням овечої голови, – сказати важко. Зрозуміло лише одне – це символічний «знак пошани» прекрасним Божим створінням. Так ще одному з витворів людських рук було дано правильне визначення і воно зайняло своє місце у фондах.

Камінь, що лежить у морських глибинах, подекуди нагадує життя людини. Він з часом обростає молюсками чи водоростями, а людина – величезною кількістю різноманітних речей. Дослідник, одного разу доторкнувшись до цих речей, вже не має права оминати будь-яку сходинку у будинку людських надбань.

ГЛУХІВСЬКИЙ ПЕРЕЦЬ

Сторінками минулого

БІЛЯ КАСИ КІНО

Взяти квиток у кіно і подивитись цікавий кінофільм в умовах Глухова майже неможливо. Біля каси часто панує цілковите безладдя. Так, наприклад, 21 листопада, коли демонструвалась кінокартина «Наслідник», біля каси зібралося багато людей. Молодь (особливо студенти технікуму, училища механізації та педінституту), не бажаючи стояти в черзі, брали квитки «штурмом». Вони вчинили давку, лізли по головах людей.

Отже ті, що стояли в черзі, вже не думали про квитки, а тільки про те, як би живими та неушкодженими вибратись звідти.

Такі неподобства в кінотеатрі трапляються часто. Час вже керівникам райвідділу культури та кінотеатру вжити заходів до їх усунення.

Т. Бакіна
Вчителька школи № 5

ПІДДАЙ ПАРИ!

Була колись пара і в нашій бані. Були й березові віники. Купались дубов'яни.

– З легким паром! – поздоровляли один одного.

Тепер пара вивітрилась, віники взялись льодом, а на полицях не всидиш і в кожусі.

– Вода близько, паливо є, чому ж баня не працює? – запитують колгоспники.

– Цетому, – відповідають дотепники, – що члени правління паряться на засіданнях, а ший ніхто їм не намлиє.

А пора!

І. Суценський

КОНІ ВОРОНІ

«Біжи, коню вороний, біжи, не барися, у Іваненка в дворі стань-остановися!», – сказав зав.райфінвідділу т. Заводнов, і кінь побіг до с. Дубовичі.

Але довго стояти коню не довелося. Дмитро Іванович Іваненко, батько дільничого фінінспектора, негайно запряг його, поїхав у ліс. Там він і тепер трілює ним та вивозить лісоматеріали для колгоспів інших районів.

Вся сім'я Іваненка до колгоспу ніякого відношення не має. На неї працює кінь райфінвідділу. І добре працює, бо оподаткувати заробітчанина нікому...

Тут має власного коня і Дмитро Суценко. У селі він титулує себе «нештатним заготовачем» райспоживспілки, а в Глухові – працівником сільського буфету. Якщо його не оподаткують, Суценко скоро назве себе працівником райфінвідділу, – кажуть дубов'яни.

– Совість не дозволить, – відповідають фінпрацівники. А Іваненко і Суценко співають: «Копитами вдарте, вороні, у степу ми з вами не одні...».

Л. Таращанський

ДЕБАТУЙТЕ І НЕ ХВИЛЮЙТЕСЬ...

12 година ночі. Тишу, що уляглася в конторі слоутського колгоспу ім. Чапаєва, зненацька порушив різкий телефонний дзвінок. 60-річний сторож Наливайко поспішно взяв трубку.

– Алло! Контора?

– Еге ж, контора.

– З вами говорить не хто інший, як сама дружина голови вашого колгоспу.

– Дуже приємно.

– Негайно відшукайте Василя Якимовича Овсієнка і від мого імені накажіть вислати за мною в Глухів автомашину.

– Я, знаєте, той... Не можу залишити контору. На бойовому посту я вроді...

– А я наказую. Біжіть негайно!

Через деякий час, розбризкуючи воду і грязюку, автомашина з шумом вискочила з села в напрямку на Глухів...

Слідуючого дня т. Овсієнко випроводжав з колгоспу делегатів на дев'яту районну комсомольську конференцію.

– Їдьте, товариші делегати, дебатуйте і не хвилюйтесь. Машину за вами вишлю, обов'язково вишлю, бо де це видано і де це чувано, щоб після конференції делегати вертались додому пішки, та ще під дощем!

Десь о першій годині ночі робота конференції закінчилась. Як слід було чекати, автомашини одна за одною швидко розвозили веселих пасажирів. Вирушили і слоутчани. Пішки та ще й під дощем. Бо скільки не чекали, а машина так і не прибула.

Не варто описувати всі «радоші» нічного маршруту, комсомольці – народ завзятий, подолали всі перешкоди. Але на всяк випадок, подумали вони, було б непогано, щоб у числі делегатів наступної конференції була й дружина тов. Овсієнка. Так би мовити з суто транспортних міркувань.

І. Дубина, делегат 9-ої районної комсомольської конференції

Газета «За перемогу!», 1956 р.

*Подано мовою оригіналу.
Підготувала до друку Неля Пінчук*

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Національний заповідник «Глухів»

Свідectво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57, e-mail: dikz@ukr.net

Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника

Верстка Віктора ІСАЄВА

Газета надрукована у АТ «Шосткинська міська друкарня»

м.Шостка, вул. К.Маркса, 69

Підписано до друку 20.11.2010 р.

Тираж — 500 примірників. Замовлення № 3258

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Редакційна колегія

Світлана ЖУКОВА

Юрій КОВАЛЕНКО

Ірина МОШИК

Олександр МІРОШНИЧЕНКО

Віктор ІСАЄВ

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО